

לדרכה של ישיבת ההסדר החרדית 'דרך חיים'

הצירוף הלשוני 'ישיבת ההסדר חרדית' נשמע באמירה ראשונית כדבר והיפוכו. אם השילוב המנוגד-לכאורה בין ישיבה לשירות צבאי הוטמע במהלך שנות דור בחוגי הציונות התורנית עד שהתקבל, הרי שהוספת המוטיב 'חרדית' נראה כדורש עוד תהליך ארוך כדי ליישבו על הלב. הדיאלוג בין תפיסת ה'הסדר לכתחילה', לבין תפיסת השילוב המאוּלץ בין הצבא לישיבה, טרם שכך בבתי המדרש בהם מתקיים ה'הסדר' המקורי, ואילו הישיבות החרדיות כלל לא נזקקו למתח זה, בהיותן מציבות את חזון הישיבה כבלעדי, כעומד לעצמו מול כל רוחות העולם שבחוץ, ומה ל'הסדר' ולישיבה?

אך מוסד כזה קיים במציאות. ישיבת ההסדר 'דרך חיים' קלטה באלול השתא את תלמידי המחזור השביעי. הישיבה ממוקמת בעיר גן יבנה, בה היא פתחה את שעריה לראשונה לפני שש שנים, ולאחר נדודים במשך שנה וחצי שבה אליה. השורות הבאות נועדו לתת סקירה תמציתית על חזונה של הישיבה, תפיסת עולמה ודרכי יישומן. כותב השורות אינו בעל החזון אך הוא אחד משותפיו מתחילת הדרך, ואפשר שלשותפים אחרים ישנם כיווני מבט מעט שונים, לכן אין לראות במאמר זה הצגת עקרונות רשמית של הישיבה, ועוד חזון למועד.

ראשית דבר, הישיבה באה לבנות. בחזוננו קם לו דור של קהל יראי ה', עוסקים בתורה ובמצוות מתוך שילוב בחיי המעשה, כדרכם של יהודים טובים בכל הדורות. ניתן להעלות מיד את שאלת ה'לכתחילה' או ה'בדיעבד', אולם במסלול החיים בעולמנו שאלה זו היא עניין למישור הפילוסופי. בפועל, מאז חטא אדם הראשון ואכילתו מעץ הדעת, נגזר על האדם להזדקק לעיסוק בפרנסה, ובעומדינו למרגלות הר סיני קיבלנו תורת חיים כדי שתנחה אותנו כיצד לנתב את חיינו אלה בקדושה, ולא כיצד לפרוש מהם.

יעודו של מוסד לימודים אינו לעסוק בביקורת, אלא בבנייה. גיל הנעורים אינו השלב הנכון לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס, כי אם לבנות ולנטוע. התלמידים לא ייצאו נשכרים מעימות תמידי עם קהילת מוצאם, ומטרתנו היא להעמיד דור של עובדי ה' בריאים בנפשם, ולא של פילוסופים העוסקים בהתנצחות תמידית. יחד עם זאת, הישיבה מבקשת לבנות קומת אדם היודע את אשר לפניו, והמסוגל לנסח ולענות לעצמו על שאלות קיומיות.

ה'הסדר' בישיבתנו אינו מושתת ביסודו על התמסרות למלחמת מצוה לעזרת

ישראל מיד צר, אף שגם הפן הזה מובא לדיון בישיבה, והוא מהווה חלק מחינוך תלמידיה. אולם ביסודו של דבר, מול הקהילה הרלוונטית נקודת המוצא היא 'הסדר' של לימוד התורה עם חיי המעשה, כאשר השירות הצבאי במסגרת חיינו כאן בארץ ישראל הוא עובדת חיים הכרחית שאין צורך לדון בעצם קיומה. בפועל, הדרך היחידה כיום שלא להזדקק לשירות צבאי היא דרך של 'אין לי אלא תורה', ולהבנתנו דרך זו אינה מתאימה לקהל רחב, מפני ש'הרבה עשו כרבי שמעון ולא עלתה בידם, כרבי ישמעאל ועלתה בידם'. מי שאינו מתכוון להקדיש את חייו לתורה בלבד, אלא מעוניין לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי כמסורת דורות ישראל, עליו לשלב בגיל המתאים גם שירות צבאי, הן מפני שכך הם פני הדברים כיום וכך נוהג כל אזרח במדינה לפני שהוא פונה לפרנסתו, והן מפני שזוהי דרך ישרה כשלעצמה להיות שותף עם הציבור בהגנת העם והארץ.

יודגש, אין מדובר במי שלא הצליח לעמוד במשימת לימוד התורה. הישיבה אינה נוסחה של בדיעבד. מסגרות סיוע ופתרונות שונים קיימים כבר במרחב החרדי מזה שנות דור, הן מסגרות צבאיות חרדיות והן מסגרות חינוכיות או מקצועיות ללא צבא. הישיבה שלנו מבקשת להציב מחדש את החזון הישן, בו בני הנעורים החפצים לעבוד את ה' וראויים לכך אינם רק היחידים המיוחדים שניתנה להם הרשות לחרוג מטבע העולם ולהקדיש את חייהם לתורה, תוך הבנה שפרנסתם תבוא שלא כדרך כל הארץ, על ידי מאמץ גדול של בת זוגם, סיוע ציבורי והסתפקות במועט. יהודי ישר-דרך הנהנה מיגיע כפיו אינו יהודי שבדיעבד, אלא יהודי טוב לכתחילה. כך לצד הזכות, וכך לצד החובה, יהודי העמל לפרנסתו אינו פטור מללמוד בכל יום כמה שעות, ואינו פטור מלסיים את הש"ס ואת השו"ע, ואף יכול הוא לזכות ללמד ולפסוק הלכה. ואין מדובר בדבר מחדש ביסודו, אלא בבחינת חידוש הישנות.

באופן מעשי, בחורינו נדרשים להתמסר לעמל התורה חצי יומם או מוטב שני שלישי ממנו, כשכמה שעות בכל יום הם מקדישים למצות לימוד אומנות, כלומר רכישת אמצעי פרנסה מכובדת. בחזונו, חלק נכבד ומרכזי בציבור התורני מכין את עצמו לחיים מעשיים של פרנסה בכבוד, מבלי לוותר על דבקות בתורה ועל יראת שמים טהורה. לשם כך יש לשלב לימודי מקצוע במסגרות מותאמות מבחינה רוחנית וחברתית, ובמקביל יש להעצים את נפשות הצעירים למען יוכלו לעמוד באתגרי השילוב בעולם שמחוץ לחממה. אפשר שמסלול חינוך כזה מובן מאליו במחוזות מסוימים, אף שבין חזון ובין מבחן התוצאה יש לעיתים מרחק רב ומצער. גם לפתחנו מוטל החשש, ועינינו נשואות השמימה בתפילה תמידית.

זיכנו ה' שלימודי המקצוע כיום מתקיימים באותו קמפוס שבו הזדמנו לפונדק אחד ישיבתנו הקדושה לצד שלוחה חרדית של מכללת אשקלון. כך הבחורים חוצים

את מגרש החניה בשעה 17:00 בכל יום, לאחר שייגעו בתורה במשך כשש שעות וחצי, ואת יתרת היום והערב הם מקדישים כאמור ללימודי מקצוע, רובם בלימודי תואר במדעי המחשב. לאחר שלוש שנים בישיבה הם משרתים במקצועם בצבא, כך שהם גם רוכשים ניסיון מקצועי, וזאת בשיבוץ פרטני ביחידות טכנולוגיות יוקרתיות, בחסות המנהלת לשיילוב חרדים באכ"א, תוך הקפדה על צוותי עבודה חרדיים ועל סביבה תומכת ומפוקחת.

אף לימודי הישיבה עצמם נעשים תוך חשיבה שונה מהמצוי בישיבה החרדית הקלאסית, הן מתוך הצורך להתאים את שנות הבניין הללו למסלול חייהם הצפוי, שהרי איננו מגדלים אברכי 'כולל' לאורך שנים אלא מי שעתידיים לצאת לחיי מעשה בתוך שנים ספורות, והן מתוך חשיבה שיש מקום לריענון תפיסת הלימוד השלטת כיום בישיבות. בישיבתנו מושם דגש על לימוד הלכה למעשה, והשעה הראשונה בסדר א' מוקדשת ללימוד זה, הכולל לימוד עצמי, שיעור סיכום, חזרות ומבחנים, למען יעמדו ימים רבים. דגש נוסף מושם על הספק, כך בסדר ב' נלמדת מסכת בקצב של דף ליום ויותר, ושוב חזרות ומבחנים לאורך השנה. סדר העיון העיקרי מאפשר מגוון צורות לימוד, כך שכל תלמיד יוכל ללמוד באופן שלבו חפץ, אם לימוד בהספק מוגבר, אם לימוד עיוני, ואם לימוד מעשי 'לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא'. למדנו במהלך השנים בין היתר את פרק איזהו נשך, את סוגיות מלאכות שבת עד ההלכה למעשה, ואת יסודות הלכות איסור והיתר, וזאת לצד לימוד מסכתות ישיבתיות. גם לימודים אלה נדרשים לחזרות ומבחנים תמידיים כסדרן, לקיים 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו'. אין הלימוד בבחינת ניצול הזמן לשעתו ומצוות לימוד תורה בלבד, ואין די בידיעה מעורפלת ושטחית, אלא פרי הלימוד חייב להתקיים ביד הלומד.

דגש נוסף, גם הוא בעל ערך כפול - הוא הותאם למסלול זה במיוחד אך הוא מהווה גם דרישה בסיסית בעינינו מכל בן תורה - הוא תחום מחשבת ישראל. מתקיימים שיעורים קבועים בכתביהם ההגותיים של הרמב"ם ושאר גדולי הדורות, שיחות פתוחות על אקטואליה בראי התורה, וכמובן העמקה בפרשת השבוע ולימוד תנ"ך. כאמור, מעבר לחובת הרחבת הדעת ולימוד חלקים שונים בתורה, במסלול שלנו, המייעד את התלמידים להתמודד עם רוחות העולם, ברי כי לא יוכלו רגליהם לעמוד במישור לולא תתבסס אמונתם ויוצקו יסודות עולמם בבית המדרש. במידה מסוימת זהו הדגש החשוב ביותר עבור התלמיד הממוצע, שגם אם לא ידע על בורין את המסכתות שלמד, ככל שעולמו יהיה יציב יותר כך יגדל הסיכוי שתהא יציאתו ממסגרות החיים בלא חטא כביאתו מן הישיבה אליהן.

ככלל, המשך דרכו של התלמיד עומד לנגד עינינו בכל קבלת החלטה על צביון החינוך ועל צורת ההתנהלות בישיבה, מהעמידה על כללי דרך ארץ, על משמעת

עצמית ומסגרתית ועל שמירת זמנים, ועד קביעת קצב התפילה ואופייה, כאשר כל אלה נגזרים מתוך הבנה שמה שייבנה כאן הוא הבסיס למה שיאמץ הבוגר בהמשך חייו, שכאמור לא יתנהלו בתוככי בית המדרש בלבד.

חלק מהמתואר לעיל ישמע אולי טריוויאלי באוזניים מסוימות, בבחינת 'מאי קמ"ל? פשיטא!', ולכן זה המקום לשוב לשאלה המתבקשת - עד כאן תוארה 'ישיבת הסדר', ובכן במה היא חרדית?

התשובה הפשוטה היא שתלמידינו נולדו בבתים חרדיים, למדו במסגרות חרדיות לפני שבאו אלינו, ואין לנו מגמה לשנות את זהותם החרדית. התלבושת בישיבה היא חרדית (אמנם אין הקפדה על מגבעת), והשידוכים לבוגרים הם מתוך העולם החרדי. אמנם מטבע הדברים, הדיונים המודעים והנוקבים המתקיימים בכל נושא מנוגדים לאפשרות להתקבע מראש על שיוך אידיאולוגי מסוים, ודאי לא על שיוך לקבוצה השוללת בעיקרון את חזונה של הישיבה ודרכה. המסקנה בכל דיון שואפת להגיע לגופו של עניין, מבלי לבדוק בציציותיו של מנסח עמדה זו או עמדה נגדית. האמת מכל אהובה.

גם בשאלת השילוב בחיי החברה, דגלה של הצינונות הדתית המקובלת אינו דגלנו. חשובה בעינינו גאוותם של התלמידים בדרכי ה' יותר משחשובה ההשתלבות. כואב לבנו לראות תלמיד שאינו מקפיד כראוי על מרחק מוחלט מנשים בסביבת העבודה למשל, ותשלום במטבע רוחני תמורת שילוב חברתי אינו מקובל עלינו.

נכון, גם בכך איננו יחידים. רבים וטובים מבני הצינונות הדתית התורנית אינם שונים מאתנו בכך. אולם אנו טוב לנו היכן שאנחנו מבחינה סוציולוגית, אף שאין בעינינו ערך עצמאי לתיוג כזה או אחר, על כן ברירת המחדל שלנו היא ה'חרדיות' שממנה באנו. עם זאת כלל לא ידאב לבנו לראות בחור ירא שמים מבין תלמידינו שיחדל מלהגדיר את עצמו 'חרדי', כשהוא ממשיך בחיים של תורה ויראת שמים. הגדרות נועדו ביסודן לצורך זהות חברתית, שיש בה גם תרומה לדימוי העצמי, ויכולה היא למנוע מן החטא. לרוב חוסר זהות חדה וברורה עלול להביא לחוסר יציבות נפשית ורוחנית, ורוב הצעירים חשים בטוחים בשמירה על שייכות עם מחוזות ילדותם.

לסיכום, אם חלקים מהחזון אינם אלא המובן מאליו לכאורה, בקהילה החרדית דומה שיש בכך מן החידוש, וליתר דיוק ריענון וחידוש הישנות. נסיבות התהליכים הבין חברתיים במדינה בשנים האחרונות, ומה שצפוי בשנים הקרובות, פותח פתח של תקווה ותפילה שנחזה בצמיחת דור חרדי שחי חיי תורה ומעשה, ירא אלוקים וסר מרע, בהם מצוינים ותלמידי חכמים, ובהם אנשי עמל תמימי דרך.

ויהי רצון שלא ניכשל בדבר הלכה וישמחו בנו חברינו, חברים מכל מגוון שבטי ישראל הרוצים בריבוי והגדלת כבוד שמים.